

АЛФРЕДЪ ОДЕНЪ

ВЕЛИКИТЪ ХОРА И ТЪХНАТА РОЛЯ

ВЪ ИСТОРИЯТА

Въпросът за великитъ хора е единъ отъ ония проблеми, които въ всички врѣмена най-много сж занимавали историцитъ и философитъ, единъ отъ ония, които сж получили най-различни разрѣшения. Ако при все това въпросътъ е още далечъ отъ своето разрѣшение, причината на това е, че почти никога до сега не сж прѣдприемали точни изслѣдвания, защото сж вѣрвали, че ще могатъ по-бързо да стигнатъ до цѣльта, като си служатъ съ просто умствуване, подкрѣпено съ нѣколко случайни отдѣлни примѣра. Но въпросътъ е твърдѣ сложенъ и нѣма никаква вѣроятностъ, че неопрѣдѣлени абстрактни разисквания ще го подвигатъ значително напредъ. Единствения начинъ да го изучаваме съ полза е да приложимъ върху него метода, който изложихме по-горѣ.¹

Наистина, отричали сж а priori приложимостта на тоя методъ. Протестирано е било съ разпаленостъ противъ всѣко опитване да си служимъ съ статистиката за социално изучаване на индивидуума. Статистиката не давала никакво срѣдство да се оцѣни дѣйствието на индивидуумитъ, интензивността на тѣхнитъ чувства. Всѣко противоположно прѣдположение било чиста халюцинация, безъ всѣки шансъ за реализиране.² Такива прѣдразсѣдъци би били основателни, ако статистиката, както прѣдполагатъ, въ дѣйствителностъ не можеше да се прилага върху друго освѣтнъ върху една обширна база, и ако по природа изключваше всѣки анализъ, всѣко разсѣждаване. Ако, както се казва, статистиката бѣ способна само да улесни изучаването на елементарнитъ въпроси; ако тя ни изневѣряваше щомъ пристѣпимъ къмъ малко по-деликатни въпроси, тя наистина би заслужвала всичкото прѣзрѣние на своитъ противници. Но ний видѣхме, че тя съвсѣмъ не е такава. Статистическия методъ е само една специална форма на индуктивния и може да бжде прилаганъ въ най-различни условия. Нѣма никакво съмнѣние, че той не може да бжде въ историята какъвто е другдѣ, и въ изучаване на великитъ хора — какъвто е въ всѣка-друга областъ на историята. Стига че вече не залитатъ да обясняватъ всичко на единъ пѣтъ, но повече се стрѣмѣтъ да раздробѣтъ общия въпросъ на специални въпроси, за да изучаватъ всѣки пѣтъ само единъ отъ тия въпроси.

¹ За метода на Одена гл. Мисль, год. VII, кн. III.

² Hanp. Bernheim, Lehrbuch der histor. Methode, стр. 74.